

Apotecaris de la Seu d'Urgell (Segles XVII i XVIII)

Ferran SABATÉ, Elisenda SABATÉ

Unitat d'Història de la Medicina. Facultat de Medicina i Ciències de la Salut. Universitat de Barcelona.

Resum

Presentem algunes dades biogràfiques i professionals de seixanta-sis apotecaris, presents a la Seu d'Urgell (Alt Urgell), els segles XVII i XVIII. Les dades procedeixen d'arxius parroquials, civils i professionals, estudiats anteriorment. Això ens permet valorar la utilitat d'aquestes fonts, i la seva complementarietat. Els registres eclesiàstics aporten dades personals i familiars; mentre que els civils incideixen en aspectes públics i professionals.

Paraules Clau

La Seu d'Urgell, apotecari, biografia.

Abstract

Several biographical and professional data, corresponding to sixty-six apothecaries present at la Seu d'Urgell (Alt Urgell) in the 17th and 18th centuries are reported. The data come from parochial, civil and professional archives that were previously studied. This enables us to assess the utility of these sources, and their complementarity. Ecclesiastical records provide personal and family information; while civilian records emphasize public and professional aspects.

Key Words

La Seu d'Urgell, apothecary, biography.

Introducció

Una línia de recerca iniciada pel professor Jacint Corbella ja fa un temps, basada en l'estudi dels registres parroquials (com són els llibres de bateigs, casaments, defuncions, etc.) d'unes quantes poblacions de Catalunya, han proporcionat –entre d'altres– una gran quantitat d'informació sobre el personal sanitari distribuït per tot el territori. Ens ha permès de conèixer: els noms, l'origen, el parentiu, els anys, l'ocupació, el lloc de treball, i les relacions familiars, laborals, socials, econòmiques, etc. fins al segle XIX.

Entre aquesta valuosa informació recollida sobre el personal de les diferents professions sanitàries, hi trobem dades referents als apotecaris i als seus antecessors (adroguers, especiers). La majoria d'aquest material, generat en l'elaboració de tesis doctorals presentades a la Universitat de Barcelona, resta encara inèdit.

En aquest treball presentem la informació obtinguda pel doctor Antoni Vila i Fumàs, sobre els apotecaris dels segles XVII i XVIII trobats en els llibres de registre de la parròquia de Sant Ot de la Seu d'Urgell. Hem buscat també les dades aportades pel doctor Ramon Jordi i Gonzalez per al mateix període i la mateixa població. Del primer, procedent de l'arxiu parroquial, hem obtingut 66 entrades. Del segon, amb dades procedents d'arxius civils i professionals, hem trobat 20 entrades. El grau de coincidència entre els noms de les dues fonts estudiades ha estat de 13; això representa només el 20% del noms obtinguts de l'estudi de l'arxiu eclesiàstic, i el 65% dels noms obtinguts del buidatge d'arxius civils o professionals.

Veiem que les dades obtingudes per ambdues fonts son complementàries i no repetitives, ja que ens expliquen aspectes diferents dels individus. Les primeres incideixen més en els àmbits vitals i privats de les persones; mentre que les segones fan referència als aspectes públics i professionals de la seva trajectòria laboral.

Abreviacions

AVF: Antoni Vila i Fumàs

E i F S: Elisenda i Ferran Sabaté

RJG: Ramón Jordi i González.

Nòmina d'apotecaris

Alenyà, Francesc

Apareix mencionat una sola vegada, l'any 1765, en ocasió del bateig d'un fill seu. (AVF)

Alenyà, Joan

Registrat a la Seu d'Urgell, el 21 de febrer de 1762, com a testimoni en un casament. (AVF)

Alenyà i Llovera, Joseph

Apotecari de Girona. Fill d'Antoni Alenyà, cirurgià de la Seu i de Rosa Llovera. Casat l'onze d'abril de 1751 amb la donzella Maria Ribó i Arajol, filla del també apotecari Antoni Ribó i de Elena Arajol. Esmentat en sis ocasions pel bateig d'algun dels seus fills o filles; i en dos ocasions per la mort d'algun d'ells. Tres cops com a padrí de baptisme. Finalment, el 1777 com a testimoni en un casament. La filla Maria Rosa Alenyà i Ribó nascuda el 16 de juliol de 1765, es casà a la Seu el 21 de desembre de 1791 amb el doctor en medicina Joseph Areny i Marques, vidu de Marianna Fité. (AVF; E i FS)

Alenyà i Ribó, Ignasi

Fill de l'anterior. Natural de la Seu d'Urgell. Titulat el 4 de gener de 1797 per Gaspar Balaguer, lloctinent del protometge. Esmentat el 13 de novembre de 1798 com a testimoni en un casament. (AVF; RJG; E i FS)

Arbues, Antoni

Mencionat a la Seu d'Urgell el setze de març del 1734 com a padrí de baptisme. (AVF)

Arbues, Francesc

Natural de Badalona. Examinat el 27 d'abril del 1734. Apotecari de l'hospital militar del Rei el 1736. Documentat setze vegades a la Seu entre els anys 1724 i 1761, en el baptisme d'algun fill, i com a padrí de baptismes. Es casà en segones núpcies amb Mónica Morató, el 22 de juny de 1734. Una filla del primer matrimoni Ignàsia Maria, es casà el 15 d'octubre de 1761, amb el vidu i doctor en medicina de Puigcerdà Joseph Vidal i Font. (AVF; RJG)

Areny, Jaume

Mencionat dues vegades pel bateig d'un fill els anys 1604 i 1606. Morí a la Seu d'Urgell el 7 de novembre de 1614. El fill gran Jaume Areny es va casar el 26 d'abril del 1623 amb Paula Andreu. (AVF; RJG)

Baile, Francesc

Apotecari de Riudoms (Baix Camp), vidu, es casà a la Seu el 10 de maig de 1762. (AVF)

Biarnes, Joan

Apotecari, mort a la Seu d'Urgell el 9 de setembre del 1645. (AVF)

Bonanat, Hiacinto

Mencionat en els llibres parroquials en set ocasions, entre els anys 1626 i 1632, com a padrí de bateig, baptisme dels seus fills i testimoni de casaments. (AVF)

Bonanat, Jaume

Documentat a la Seu el 25 d'abril de l'any 1646, com a testimoni en un casament. (AVF; RJG)

Bonanat, Miquel

Apotecari, natural de Salàs (Pallars Jussà), mencionat a la Seu d'Urgell entre 1610 i 1621, pel bateig dels seus fills, o com a padrí de bateig. Morí a la Seu el 26 de desembre de 1635. (AVF; RJG)

Bonanat, Joan

Fill de l'apotecari Miquel Bonanat. Documentat a la Seu entre 1632 i 1669, en múltiples ocasions: padrí de bateig vint vegades; testimoni de casament en dotze ocasions, etc. Casat en primeres núpcies amb Aldonsa Gordiet, filla del també apotecari Nicolau Gordiet, el 18 de febrer de 1637; i en segones núpcies amb la donzella Josefa Cesses l'11 de desembre de 1639. Un fill d'aquest segon matrimoni, nascut el 30 d'abril del 1649, fou batxiller en medicina; casat amb Maria Marques el 23 de febrer de 1669. Tingué un protagonisme públic molt destacat: cònsol municipal els anys 1642 i 1645; cònsol primer el 1648 i 1651, i veguer l'any 1652. (AVF; RJG)

Castells, Bernat

Esmentat a la Seu el 8 de maig de 1712 com a padrí de baptisme. (AVF)

Coma, Joan

Apotecari, casat a la Seu el 30 d'agost de 1794. (AVF)

Degollada i Ros, Marçal

Natural de Puigverdà; amb exercici professional a Alp (Cerdanya). Titulat el 19 de maig del 1763 per Antoni Pla, lloctinent del protomege. Mencionat a la Seu el 9 d'abril de 1772, com a padrí de bateig. (AVF; Personatges de la sanitat cerdana)

Deulofeu, Jacint

Apotecari de Ventalló (Alt Empordà). Pare del cirurgià Jacint Deulofeu, casat a la Seu d'Urgell l'11 d'abril de 1791 amb Maria Sarret i Mages, filla del doctor en medicina Pere Sarret. (AVF; Metges de l'Alt Urgell i d'Andorra)

Duque, Miquel

Esmentat a la Seu des de l'any 1654, pel bateig d'un fill el 1680, i com a padrí de baptisme en tres ocasions. Mort a la Seu el 29 de juny de 1691. (AVF)

Duque, Thomas

Present a la Seu des del 1679, com a padrí de bateig i testimoni de casament. Es maridà a la Seu el 20 de juliol de 1681 amb la vídua Cecília Teixer, que li infantà un fill el 8 d'octubre de 1682. Morí el 30 d'octubre del 1684. (AVF)

Duque, Mariano

Apotecari, casat a la Seu l'11 de juny de 1702 amb Maria Verger, que l'infantà deu fills. La filla Geltrudis Duque i Verger es casà a la Seu el 5 de juliol de 1735 amb el cirurgià Joan Avellà. Mencionat com a padrí de bateig i testimoni de casament. Morí a la Seu el 15 de maig de 1725. (AVF)

Fontanet, Joan Miquel

Apotecari de Tírvia (Pallars Sobirà), esmentat a la Seu pel casament del seu fill Joan Baptista Fontanet, doctor en medicina, amb Estèsia Llarguilles, el 23 de març del 1636. (AVF)

Galceran, Blasi

Apotecari mencionat a la Seu l'1 de juliol de 1708 com a padrí de bateig. (AVF)

Galceran, Miquel

Domiciliat a la Seu i mencionat en divuit ocasions com a padrí de bateig i testimoni de casament. Casat a la Seu el 19 de febrer de 1685 amb la vídua Cecília Pont; i en segones núpcies el 4 de novembre de 1694. Col·laborador en la invasió aliada de l'any 1719. Morí el 26 de juny del 1743. (AVF; Josep M. Torras i Ribé *Un municipi català entre la guerra de Successió i la invasió aliada de 1719*. Recerques/9, separata, p. 39)

Gibera, Joan

Apotecari casat a la Seu el 14 de setembre de 1698 amb Cecília Arajol. (AVF)

Giralt, Francesc

Apotecari de la vila de Tírvia (Pallars Sobirà), mencionat el 10 de febrer de 1709 com a padrí d'un bateig. (AVF)

Gordiet, Nicolau

Apotecari amb gran projecció pública a la Seu entre el 1614 i el 1644. Fou padrí de bateig en més de trenta ocasions; i testimoni de casament en tres. Sogre de l'apotecari de la Seu Joan Bonanat, casat amb la seva filla Aldonsa Gordiet el 16 de febrer de 1637; del cirurgià Dimas Modol, casat el 9 de febrer de 1644 amb la seva filla Isabel Gordiet; i de l'apotecari Jaume Mercer, casat amb la seva filla Rafela Gordiet, el 29 de desembre de 1639. Fou cònsol segon de la ciutat el 1631, i cònsol el 1634. Mort a la Seu el 3 d'abril de 1638. (AVF)

Guitart i Soler, Joan

Mencionat a la Seu com a padrí de baptisme el 6 de març de 1795. (AVF)

Jansana, Rafael

Apotecari casat a la Seu el 22 de desembre del 1689 amb la vídua Maria Vila, que li infantà sis fills. L'any 1701 actua de testimoni en un casament. (AVF)

Joves i Vilar, Joseph Bonaventura

Fill de Joseph Juves, doctor en medicina, de Sant Julià de Lòria (Andorra) i Rosa Vila. Casat a la Seu d'Urgell el 30 de novembre de 1794 amb la donzella Engràcia Martí, amb la qual tingué dos fills. La filla Antonia Ignàsia es casà amb el farmacèutic de Cardona Ramon Sala i Goncer. (AVF; RJG)

Mallolis, Philip

Apotecari documentat a la Seu des de l'any 1661, on hi morí el 23 de gener de 1684. (AVF)

Martí, Bernat

Present a la Seu des del 1602. El 1603 fou cònsol de la ciutat. Morí a la Seu el 10 d'octubre de 1606. (AVF)

Mercer, Jaume

Casat a la Seu el 29 de desembre de 1639 amb la donzella Rafela Gordiet, filla del també apotecari Nicolau Gordiet. Morí a la Seu el 15 de gener del 1656. (AVF)

Miraso, Isidre

Establert a la Seu entre 1688 i 1745, on fou padrí de baptismes i testimoni de casaments. Engendrà deu fills. (AVF)

Miraso, Isidre Tomàs

Nascut el 10 de gener del 1696. Fill de l'anterior. Casat a la Seu el 6 de juny de 1745, en segones núpcies amb la donzella Maria Travesset. El 1746 fou regidor de l'ajuntament. Morí a la Seu l'11 de juny del 1750. (AVF)

Morera, Josep

Apotecari, mencionat a la Seu el 12 de febrer de 1698 com a padrí de baptisme. (AVF)

Netta, Jeroni

Apotecari, mort a la Seu el 6 de juny del 1646. (AVF)

Orrit, Pau

Apotecari d'Arfa (Alt Urgell), vidu que es casà a la Seu amb Maria Saló el 16 de novembre de 1710. La seva filla Maria Ignàsia Orrit i Saló es casà amb el vidu Pere Florensa, botiguer de Puigcerdà. (AVF)

Pal, Isidre

Apotecari de Rialp (Pallars Sobirà), mencionat a la Seu com a testimoni d'un casament. (AVF)

Palleres, Francesc

Apotecari de Solsona (Solsonès), esmentat a la Seu el 1732 com a padrí de baptisme. (AVF)

Pera, Pau Sabrià

Apotecari d'Andorra, documentat a la Seu el 22 de desembre del 1732 com a padrí de baptisme. (AVF)

Prats, Joan

La seva dona Joana morí a la Seu d'Urgell el 16 de novembre de 1605. (AVF)

Puigvalle, Francesc

Apotecari de Puigcerdà, registrat a la Seu d'Urgell el 30 de maig de 1742 com a padrí de baptisme. (AVF)

Rampuy, Pere

Documentat a la Seu pel naixement de les seves dues filles els anys 1608 i 1615; i com a padrí de baptisme en sis ocasions. Mort a la Seu el 24 d'agost del 1624. (AVF; RJG)

Ribó, Anton

Apotecari esmentat a la Seu des del 1714. Casat el 2 de febrer de 1722 amb Elena Arajol i Net, filla del notari Joan Baptista Arajol. Mencionat cinc cops com a padrí de baptisme; quatre vegades pel baptisme d'un fill i en quatre ocasions per la mort d'un fill; una com a testimoni d'un casament. Morí a la Seu el 18 de juliol del 1747. La seva filla, Maria Ribó Arajol es casà l'11 d'abril de 1751 amb l'apotecari Joseph Alenyà i Llovera. (AVF)

Ribó, Joseph

Documentat a la Seu el 23 de febrer de 1731 en el bateig de la seva filla Maria Joana. Podria tractar-se de la mateixa persona que l'anterior, amb dos noms: Joseph i Anton. (AVF)

Saló, Anton

Apotecari de la vila de Ribes de Fresser (Ripollès), amb exercici professional a la Seu des de l'any 1749. Mencionat entre 1750 i 1782 com a padrí de baptismes i testimoni de casaments. Casat a la Seu el 12 d'octubre de 1750 amb Maria Mirasso, vídua, filla de l'apotecari Isidre Mirasso; i en segones núpcies, com a vidu, el 13 de setembre del 1767 amb la vídua Maria Antònia Salvator i Pujol, filla del cirurgià Francesc Salvator. També és mencionat en el registre de bateig o mort d'alguns dels seus fills. (AVF; RJG)

Saló, Baltasar

Present a la Seu el 21 de juny de 1769 com a padrí de baptisme. Mort a la Seu el 3 d'octubre de 1776. (AVF)

Saló i Serra, Ermengol

Fill de Francesc Saló, apotecari difunt de Bellver de Cerdanya. Casat a la Seu el 3 de novembre de 1746 amb Antònia Salvator i Pujol, filla del cirurgià Francesc Salvator; i en segones núpcies amb Maria Orrit i Bons, el 27 de desembre de 1781. Amb exercici professional a la Seu el 1778. Registrat com a padrí de baptismes els anys 1782, 1785 i 1788. (AVF; RJG)

Saló, Francesc

Pare de l'anterior. Apotecari de Bellver de Cerdanya que als anys 1733 i 1749 tenia deutes pendents amb un adroguer de Barcelona per subministraments realitzats. Esmentat com a difunt en el casament del seu fill a la Seu, el 27 de desembre de 1781 amb Maria Orrit i Bons. (AVF; Personatges de la sanitat cerdana)

Saló, Joseph

Apotecari de Sant Julià de Lòria (Andorra). Esmentat a la Seu des de 1708 com a padrí de baptismes o testimoni de casament; també en el bateig o la mort d'algun dels seus fills. Amb exercici professional a la Seu el 1737. Casat en segones núpcies el 21 de setembre de 1757 amb la vídua Emmanuela Cases. Mort a la Seu el 31 de desembre del 1780. (AVF; RJG)

Saló, Salvador

Apotecari de la vila de Ribes de Fresser (Ripollès). Present a la Seu el 22 de novembre del 1758, amb motiu del casament del seu fill Miquel Saló, cirurgià de la vila de Ribes de Fresser (Ripollès) amb Antònia Travesset. (AVF)

Salvator i Pujol, Francesc

Nascut el 15 d'agost de 1725 a la Seu; fill del cirurgià Francesc Salvator i de Theresa Pujol. Cunyat del també apotecari Ermengol Saló i Serra. Titulat el 20 de desembre de 1778. Es casà a la Seu el 24 d'abril de 1780 amb Rosa Fortó i Frasals, filla del doctor en medicina Joan Fortó i de Josepha Frasals. (AVF; RJG)

Sarret i Ermengol, Ignasi

Fill de Pere Sarret i Sunyer, originari de Bellver de Cerdanya, doctor en medicina per la Universitat d'Osca, i de Maria Ermengol. Nascut l'any 1761 a Montellà (Cerdanya). Casat a la Seu d'Urgell el 26 de maig de 1782 amb Ignàsia Florensa i Utges. Cunyat del cirurgià Jacint Deulofeu, casat amb la seva germanastra Maria Gràcia Sarret i Mages l'11 d'abril de 1791 a la Seu. (AVF; Personatges de la sanitat cerdana)

Sastre, Joachim

Apotecari, mencionat a la Seu el 15 de març del 1800, com a padrí de baptisme. (AVF)

Serra, Pau

Apotecari present a la Seu el 16 de gener de 1737, com a padrí de baptisme. (AVF)

Sotabena, Josep

Apotecari mort a la Seu el 26 de novembre de l'any 1754. (AVF)

Teixer, Ramon

Apotecari, casat a la Seu l'1 de març del 1676, i mort a la mateixa ciutat el 10 de juny de 1681. Engendrà un fill Francesc Ignasi el 1678, i una filla Joana Maria el 1680. (AVF)

Toledo, Joan Pau

Apotecari de Lleida (Segrià), esmentat a la Seu el 15 de gener de 1634 com a testimoni en un casament. (AVF)

Torrents, Joan

Apotecari, present a la Seu el 21 de maig del 1735 com a padrí de bateig. (AVF)

Torrents, Marià

Apotecari, documentat a la Seu el 23 de maig de 1735 per la mort d'un fill; el 25 de novembre de 1737 pel bateig d'un altre fill, i el 12 d'octubre de 1742 com a padrí de baptisme. (AVF)

Torrents, Ignasi

Titulat el 5 de novembre del 1766, i amb botiga oberta a la Seu el 1774. Mencionat entre el 1761 i 1783 pel baptisme dels seus vuit fills, així com a testimoni de casament o padrí de baptismes. (AVF; RJG)

Torrents, Matheu

Casat amb Josepha Duque, tingueren tretze fills. Esmentat a la Seu entre 1729 i 1771 pel bateig o la mort d'alguns dels seus fills; així com a padrí de baptisme o testimoni de casament en cinc ocasions. Morí a la Seu el 20 d'agost del 1771. El fill Ignasi Anton Torrens i Duque es casà l'1 de setembre de 1765 a la Seu amb Antònia Grau i Mages; i la seva filla Maria Theresa Torrents i Duque, el 21 de juliol de 1772 amb el vidu Joseph Domingo, notari. (AVF)

Torrents i Grau, Antoni

Net de l'anterior Matheu Torrents. Nascut i amb exercici professional a la Seu. Titulat el 20 de març de 1787 per Pere Güell, lloctinent del protomedicat. (AVF; RJG; E i FS)

Vila, Joseph

Present a la Seu des del 1672 com a padrí de baptismes. Casat a la Seu l'1 de febrer de 1682 amb Maria Tarragó, que li engendrà cinc filles i dos fills. Morí a la Seu el 6 de novembre del 1689. (AVF)

Vila i Malla, Pere

Nascut a la Seu el 3 de juny de 1616; mort el 14 de maig del 1682. Fill del cirurgià Pere Vila i de Marianna Malla. L'any 1671 tenia botiga oberta a la Seu, segons la relació del protometge Raimon Monnar. El 1677 fou cònsol de la ciutat. Actuà com a padrí de baptismes i com a testimoni en

diversos casaments. La seva filla Maria Vila es casà a la Seu el 12 de febrer de 1658 amb el doctor en medicina Anton Castellarnau. Era cunyat del cirurgià Joseph Lapedra, casat amb la seva germana Magdalena Vila i Malla el 31 de gener de 1638. (AVF; RJG)

Vilar, Vicenç

Apotecari de Riudoms (Baix Camp), esmentat a la Seu el 9 de febrer de 1728 pel casament d'un fill. (AVF)

Conclusions

L'estudi dels llibres sacramentals és una font de dades biogràfiques del personal sanitari local, que està encara poc estudiada. Els registres civils ens aporten dades de caràcter públic i professional. Ambdues fonts d'informació son complementàries.

Els registres parroquials ens permeten conèixer les relacions de parentiu entre professionals sanitaris, així com construir arbres genealògics i nissagues de sanitaris en el territori.

També ens aporten informació sobre l'estatus social assolit dins la comunitat.

Bibliografia

CORBELLA I CORBELLA, J. Les tesis d'història de la medicina presentades a la Facultat de Medicina de Barcelona. *Gimbernat*, 1995, XXIV, 67-78.

CORBELLA, J.; CALBET I CAMARASA, J.M.; ESCUDÉ I AIXELÀ, M.; CAMPS I SURROCA, M. Els arxius parroquials com a font de dades sanitàries. *Gimbernat*, 1993, XX, 261-279.

JORDI I GONZALEZ, R. *COLECTANEA de "speciers", mancebos boticarios, boticarios, farmacéuticos practicantes de farmacia y farmacéuticos en Cataluña (1207-1997)*. Barcelona: Fundació Uriach 1838, 2003.

SABATÉ I CASELLAS, F.; CALBET I CAMARASA, J.M. *Personatges de la sanitat cerdana*. La Seu d'Urgell: Edicions Salòria, 2016.

SABATÉ I CASELLAS, F.; CALBET I CAMARASA, J.M. *Metges de l'Alt Urgell i d'Andorra. Topografia Mèdica de la Seo de Urgel (1886)*. Barcelona: Kit-Book Servicios Editoriales, 2017.

VILA I FUMÀS, A. *Aspectes sanitaris de l'arxiu de la parròquia de Sant Ot de la Seu d'Urgell segles XVII i XVIII*. Tesi doctoral inèdita, dos volums. Tremp: Universitat de Barcelona, 1995.